

Jarząbek, Wanda

"Polska—Niemcy Wschodnie 1945–1990. Wybór dokumentów. T. I: Polska wobec Radzieckiej Strefy Okupacyjnej Niemiec maj 1945—październik 1949", red. J. Kochanowski, K. Ziemer, redakcja, wstęp, wybór dokumentów J. Kochanowski, opracowanie dokumentów A. Krajewski, M. (...)

Przegląd Historyczny 98/2, 308-309

2007

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Polska — Niemcy Wschodnie 1945–1990. Wybór dokumentów, red. J. Kochanowski, K. Ziemeń, t. I: *Polska wobec Radzieckiej Strefy Okupacyjnej Niemiec maj 1945 — październik 1949*, redakcja, wstęp, wybór dokumentów J. Kochanowski, opracowanie dokumentów A. Krajewski, M. Mazurek, Niemiecki Instytut Historyczny, Neriton, Warszawa 2006, s. 526.

Od pewnego czasu procesy i zjawiska zachodzące w radzieckiej strefie okupacyjnej Niemiec budzą coraz większe zainteresowanie. Omawiana publikacja mieści się w tym nurcie i stanowi bardzo ważne dopełnienie zarówno publikacji źródłowych, jak i monografii traktujących o powojennych stosunkach polsko–niemieckich. Jak pisze we wstępie Jerzy Kochanowski, do tej pory opisywano przede wszystkim ich polityczną stronę (i to też w dosyć ograniczonym wymiarze), mało miejsca poświęcając m.in. kwestiom społecznym czy wpływu władz radzieckich na kształt relacji bilateralnych. Celem omawianej publikacji stało się więc wypełnienie tej luki poprzez taką selekcję dokumentów, aby w bogatszy sposób reprezentowane były mniej znane obszary kontaktów polsko–niemieckich. Autorom udało się sprostać temu zadaniu.

Publikacja rozpoczyna się od rozbudowanego zarysu stosunków Polski z radziecką strefą okupacyjną Niemiec w latach 1945–1949. Zostały w nim omówione m.in. zmiany w sposobie wzajemnego postrzegania Polaków i Niemców, relacje w trójkącie administracja wojskowa ZSRR — władze polskie — Niemcy, kwestia granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej, kontakty między partiami komunistycznymi, kwestie rewindykacji i reparacji, obecność Polaków w Niemczech Wschodnich i Niemców w Polsce, problem jeńców niemieckich w polskiej niewoli, kwestia łużycka, kontakty handlowe. Redaktor tomu i autor wstępu przedstawił także dotychczasowy dorobek badaczy polskich i zagranicznych dotyczący powyższych zagadnień.

Opublikowane dokumenty (uporządkowane w sposób chronologiczny) pochodzą wyłącznie z archiwów polskich, zarówno szczebla centralnego, tzn. Archiwum Akt Nowych, Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Instytutu Pamięci Narodowej, Centralnego Archiwum Wojskowego, jak i archiwów lokalnych (m.in. w Szczecinie, Wrocławiu, Gorzowie Wielkopolskim). W przypadku kolejnych tomów (wydawnictwo ma dotyczyć okresu 1945–1990) uwzględnione zostaną też dokumenty z archiwów byłej NRD. Należy podkreślić stronę edytorską wydawnictwa, m.in. staranne opracowanie dokumentów (odsyłacze do innych wydawnictw źródłowych i monografii, polsko- i niemieckojęzyczne wersje wykazu dokumentów). Praca została wyposażona w obszerne indeksy: osobowy (zawierający krótkie noty biograficzne postaci występujących w dokumentach) oraz nazw geograficznych. Szkoda natomiast, że publikacja nie ma indeksu rzeczowego. W wypadku obszernej publikacji źródłowych (opublikowano 294 dokumenty), w których pojawia się wiele różnych problemów, indeks rzeczowy jest istotną pomocą dla badaczy, często interesujących się jedynie wąską dziedziną z problematyki stosunków polsko–niemieckich.

Dyskusyjny jest moim zdaniem sposób zapisywania nazwy „radziecka strefa okupacyjna” z użyciem dużych liter. Taka forma była (i jest) dość powszechnie stosowana w niemieckojęzycznej literaturze przedmiotu, rzadziej w literaturze angielskojęzycznej dla okresu po 1949 r., tzn. po powstaniu NRD. W RFN oficjalnie posługiwano się tą nazwą ze względu na teorię wyłącznej reprezentacji. Taka forma zapisu odzwierciedlała również stan stosunków Wschód — Zachód w okresie zimnej wojny. W związku z tym, że w przypadku innych stref okupacyjnych w latach 1945–1949, tzn. amerykańskiej, brytyjskiej i francuskiej, powszechnie stosuje się formę zapisu małymi literami, tak powinno też być w omawianym przypadku.

Powyższe uwagi, będące odzwierciedleniem indywidualnych oczekiwań i poglądów, nie wpływają na całościową ocenę publikacji. Zaprezentowany wybór stanowi cenną bazę poznawczą zarówno dla historyków, jak i przedstawicieli innych nauk, np. socjologów, oraz może i powinien zainteresować tzw. przeciętnych czytelników. Jest to pozycja warta polecenia i wypada sobie życzyć, aby praca nad kolejnymi tomami była kontynuowana.

Wanda Jarząbek